

บทบาทพรรคการเมืองไทยในอนาคต* THE FUTURE ROLE OF THAI POLITICAL PARTIES

พระครูสังฆรักษ์อริวัฒน์ อธิวตโน, พระมหาศุภกร ญาณโสภณ,
คุณาพร อังโสภณ, ชัยธร สุนทรสังข์, บุญญพร เกียรติทำทนาย

Phrakhrusangkharak Atiwat Atiwattano, Phramaha Supakorn Yansopano,
Kunaporn Andsopon, Chaiyathon Sukontasang, Boonyapon Kreathasai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: phramhapnwaspuychotko@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้จัดทำขึ้นเพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของพรรคการเมืองไทยในอนาคต ภายใต้บริบทของเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และความคาดหวังของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ขอบเขตของการศึกษานี้เน้นการพิจารณาความท้าทายเชิงโครงสร้าง ความเชื่อมโยงกับภาคประชาชน และการปรับตัวของพรรคต่อยุคสมัย โดยใช้แนวคิดเชิงระบบและการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นกรอบวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า พรรคการเมืองไทยยังคงเผชิญปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น การขาดความต่อเนื่องขององค์กร การพึ่งพาบุคคลหรือพรรคเฉพาะกิจ และการขาดความเชื่อมโยงกับฐานมวลชนในระยะยาว รวมถึงการตอบสนองต่อเทคโนโลยีใหม่ที่ยังไม่เต็มประสิทธิภาพ บทความเสนอแนวทางปฏิรูป 5 ประการ ได้แก่ 1. การปรับโครงสร้างภายในพรรคให้ทันสมัย 2. การสร้างความเข้มแข็งให้พรรคในระดับพื้นที่ 3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ 4. การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาสนับสนุนการสื่อสารและการบริหารจัดการ และ 5. การสร้างระบบความโปร่งใสผ่านกลไกประชาธิปไตยภายใน เช่น การเลือกตั้งขั้นต้น (primary vote) ทั้งนี้เพื่อให้พรรคการเมืองมีบทบาทที่ตอบโจทย์ต่อประชาธิปไตยและความต้องการของประชาชนในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: บทบาท; พรรคการเมืองไทย; อนาคต

Abstract

This academic article aimed to analyze and propose strategic directions for enhancing the role of Thai political parties in the future. It focused on the challenges posed by structural limitations, shifts in public expectations, and the evolving technological landscape. Drawing on systems thinking and strategic management frameworks, the study examined issues such as organizational instability, overreliance on personality-based or ad-hoc parties, and weak grassroots connections. The findings revealed that many Thai political parties still struggle with institutional continuity and lack robust mechanisms to engage citizens meaningfully, especially in the context of digital transformation. The article proposed five reform strategies: 1. modernizing internal party structures, 2. strengthening local-level party organizations, 3. promoting youth for political participation, 4. Leveraging digital technologies for communication and management, and 5. Enhancing transparency through internal democratic mechanisms such as the primary vote. These recommendations aimed to position political parties as responsive, sustainable institutions capable of upholding democratic principles in a rapidly changing society.

Keywords: Role; Thai Political Parties; Future

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 45 ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งพรรคการเมือง โดยกำหนดให้พรรคการเมืองเป็นกลไกสำคัญในการรวบรวมและแปลงเปลี่ยนนโยบายสาธารณะตามเจตจำนงของประชาชนเป็นช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอย่างเป็นระบบและเป็นกลไกในการสรรหาผู้นำทางการเมืองเข้าสู่ตำแหน่งบริหารและนิติบัญญัติ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีบทบัญญัติที่ให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองในฐานะสถาบันหลักของระบอบประชาธิปไตย แต่ในทางปฏิบัติพรรคการเมืองไทยจำนวนมากยังคงมีลักษณะเป็นพรรคเฉพาะกิจ (Ad Hoc Parties) ที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ระยะสั้น เช่น การเลือกตั้งหรือการจัดตั้งรัฐบาล มากกว่าจะทำหน้าที่พัฒนานโยบายหรือเชื่อมโยงกับประชาชนในระยะยาว (บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, 2560)

ลักษณะเช่นนี้นำไปสู่ปัญหาหลักหลายประการ ได้แก่ การขาดเสถียรภาพของระบบพรรค การพึ่งพาบุคคลมากกว่าสถาบัน การขาดการสืบทอดทางนโยบายและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จำกัดในระดับรากหญ้า โดยเฉพาะในบริบทของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่รวดเร็ว พรรคการเมืองที่ไม่มีความยืดหยุ่นและไม่สามารถปรับตัวได้อย่างเป็นระบบ ย่อมเสี่ยงต่อการถูกกลดบทบาทลงจากประชาชนในยุคใหม่ที่ต้องการความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และกลไกตรวจสอบถ่วงดุลที่ชัดเจน (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2559; Phongpaichit & Baker, 2009)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาบทบาทของพรรคการเมืองไทยในอนาคตจึงมีความสำคัญเพื่อประเมินแนวโน้มของการเปลี่ยนผ่านในด้านโครงสร้าง บทบาท และศักยภาพในการเป็นตัวกลางระหว่างรัฐกับประชาชน โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปภายในพรรค การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชากรรุ่นใหม่ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการยกระดับกลไกประชาธิปไตยภายในพรรค รวมถึงการสร้างความยั่งยืนของสถาบันทางการเมืองในระยะยาว ท่ามกลางการแข่งขันที่ทวีความเข้มข้นและความซับซ้อนของข้อมูลข่าวสารในยุคปัจจุบัน

บทบาทพรรคการเมืองไทยในอดีตและปัจจุบัน

พรรคการเมืองเป็นสถาบันสำคัญในระบบประชาธิปไตย ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างประชาชนกับรัฐ (Sartori, 1976) โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย พรรคการเมืองมีพัฒนาการที่สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตั้งแต่ช่วงแรกของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจนถึงปัจจุบัน พรรคการเมืองไทยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากประเทศอื่น ๆ เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากบริบททางการเมืองที่มีทั้งการเลือกตั้ง การรัฐประหาร และการควบคุมโดยกลไกของรัฐโดยพัฒนาการของพรรคการเมืองไทยย้อนกลับไปได้ถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 โดยมีจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งพรรคการเมืองที่ชัดเจนในระบอบรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2500 พรรคการเมืองยังไม่ได้ทำหน้าที่อย่างเป็นทางการและต่อเนื่องส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของคณะบุคคลหรือผู้นำทางทหาร โดยเฉพาะช่วงหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา สถาบันพรรคการเมืองมักถูกทำให้เป็นเพียงกลไกในการรองรับอำนาจของรัฐบาลทหาร ส่งผลให้ขาดการพัฒนาเชิงสถาบัน (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2547) และการรัฐประหารหลายครั้งได้ส่งผลกระทบต่อคุณค่าพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยอย่างรุนแรง ทั้งในแง่ของการทำลายกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน การลดทอนความชอบธรรมของการเลือกตั้ง และการสะดุดของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

และสังคม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 และ 2557 ซึ่งนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลที่ขาดความเชื่อมโยงกับฐานเสียงประชาชน และกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญที่ลดทอนบทบาทของพรรคการเมืองในระบบการเมืองไทย นอกจากนี้ พรรคการเมืองไทยยังดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างการควบคุมของรัฐบาลที่แข็งแกร่ง โดยเฉพาะในยุคหลังการรัฐประหารที่กลไกรัฐยังคงทำหน้าที่ควบคุมพื้นที่การเมืองผ่านระบบราชการ องค์กรอิสระ และกลไกตุลาการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด รัฐพันลึก (Deep State) ที่อธิบายการดำรงอยู่ของรัฐซ้อนซึ่งไม่ยึดโยงกับประชาชนและมีอิทธิพลเหนือระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในช่วงปี พ.ศ. 2540–2558 ที่กลายเป็นกลไกสำคัญในการรักษาสถานะของชนชั้นนำดั้งเดิมมากกว่าการสร้างสมดุลแห่งอำนาจ (Eugénie Mérieau, 2016)

ในช่วงแรกของการปกครองระบอบประชาธิปไตยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 พรรคการเมืองในไทยยังไม่มีบทบาทชัดเจน โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่รวมตัวกันเพื่อแสวงหาอำนาจทางการเมือง (Wilson, 1962) พรรคการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงแรก เช่น พรรคประชาธิปัตย์ (ก่อตั้งปี พ.ศ. 2489) และพรรคสหประชาไทย (ก่อตั้งปี พ.ศ. 2501) ล้วนได้รับอิทธิพลจากกลุ่มอำนาจในสังคม ต่อมาในช่วง พ.ศ. 2516-2519 หรือยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน พรรคการเมืองไทยมีบทบาทมากขึ้น เนื่องจากประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม การรัฐประหารในปี พ.ศ. 2519 ส่งผลให้บทบาทของพรรคการเมืองถูกจำกัดอีกครั้ง พรรคการเมืองกลายเป็นเครื่องมือของกลุ่มอำนาจมากกว่าการเป็นตัวแทนของประชาชน และในยุค พ.ศ. 2540-2549 ซึ่งถือเป็นช่วงที่รัฐธรรมนูญปี 2540 มีผลบังคับใช้ พรรคการเมืองมีเสถียรภาพมากขึ้น การเมืองไทยพัฒนาไปสู่ระบบสองพรรคที่เข้มแข็ง ได้แก่ พรรคไทยรักไทยและพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนานโยบายสาธารณะที่ตอบสนองประชาชน เช่น โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค และกองทุนหมู่บ้าน อย่างไรก็ตาม การรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 ทำให้ระบบพรรคการเมืองกลับเข้าสู่ภาวะไร้เสถียรภาพอีกครั้ง ปัจจุบัน พรรคการเมืองไทยยังคงเผชิญความท้าทายในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็น ความขัดแย้งทางการเมือง ความไม่ไว้วางใจจากประชาชน ระบบเลือกตั้งที่ไม่เอื้อต่อความเข้มแข็งของพรรคการเมือง และการควบคุมโดยกลไกรัฐ (Connors, 2021) โครงสร้างและลักษณะของพรรคการเมืองไทยในปัจจุบัน มีดังนี้

1. พรรคเฉพาะกิจ (Ad hoc Party) - พรรคที่จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองสถานการณ์การเมืองเฉพาะช่วง เช่น พรรคพลังประชารัฐ และพรรคไทยรักษาชาติ ซึ่งมักมีอายุสั้นและขาดความต่อเนื่อง

2. พรรคมวลชน (Mass Party) - พรรคที่มีฐานเสียงชัดเจนและอิงกับกลุ่มประชาชน เช่น พรรคเพื่อไทยที่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในภาคเหนือและภาคอีสาน

3. พรรคแบบตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ (Interest-based Party) - พรรคที่ตั้งขึ้นเพื่อสะท้อนความต้องการของกลุ่มธุรกิจหรืออำนาจรัฐ เช่น พรรคภูมิใจไทย

แม้ว่าพรรคการเมืองไทยจะเป็นกลไกหลักในการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ยังคงมีปัญหาด้าน ความโปร่งใส ระบบอุปถัมภ์ และการแทรกแซงจากอำนาจนอกระบบ ซึ่งส่งผลให้การเลือกตั้งไม่สามารถสะท้อนเจตจำนงของประชาชนได้อย่างแท้จริง (McCargo, 2019) นอกจากนี้ พรรคการเมืองบางพรรคยังขาดกลไกภายในที่เข้มแข็ง เช่น ระบบไพรมารีโหวตที่ช่วยคัดสรรผู้นำพรรคจากสมาชิกพรรคอย่างแท้จริง และพรรคการเมืองในปัจจุบันยังคงมีบทบาทสำคัญใน 3 ด้านหลัก ได้แก่

1. การกำหนดนโยบายสาธารณะ - พรรคการเมืองมีหน้าที่เสนอแนวทางพัฒนาประเทศ เช่น นโยบายเศรษฐกิจดิจิทัล นโยบายสิ่งแวดล้อม และนโยบายด้านการศึกษา

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน - พรรคการเมืองต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น ไม่ใช่เพียงการเลือกตั้ง แต่รวมถึงการกำหนดนโยบายและการบริหารภาครัฐ

3. การสร้างเสถียรภาพทางการเมือง - พรรคการเมืองที่เข้มแข็งสามารถช่วยลดความขัดแย้งทางการเมือง และสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน

สรุปได้ว่า พรรคการเมืองไทยมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของการเมืองไทย จากพรรคที่ถูกควบคุมโดยกลุ่มอำนาจ มาเป็นพรรคที่สะท้อนความต้องการของประชาชน อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน พรรคการเมืองไทยยังคงเผชิญกับปัญหาด้านความเข้มแข็งขององค์กร และความเชื่อมั่นจากประชาชน ซึ่งจะส่งผลต่อบทบาทของพรรคการเมืองไทยในอนาคต

ปัจจัยที่มีผลต่ออนาคตของพรรคการเมืองไทย

พรรคการเมืองไทยในอนาคตต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทั้งในและนอกประเทศ ไม่ว่าจะเป็น การเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย การเมือง เทคโนโลยี และสังคม ปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลโดยตรงต่อการดำรงอยู่และพัฒนาของพรรคการเมือง หากพรรคการเมืองไทยไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทใหม่ ๆ ได้ ก็อาจเผชิญกับวิกฤตความอยู่รอด และความเชื่อมั่นจากประชาชน (Diamond & Gunther, 2001) ซึ่งปัจจุบันได้มีปัจจัยที่มีผลต่ออนาคตของพรรคการเมืองไทยที่สามารถแบ่งออกเป็น 1. ปัจจัยภายใน และ 2. ปัจจัยภายนอก ซึ่งแต่ละปัจจัยส่งผลกระทบต่อโครงสร้าง แนวทางการดำเนินงาน และความสามารถของพรรคในการเป็นตัวแทนประชาชน เช่น

1. ปัจจัยภายใน (Internal Factors)

1.1 โครงสร้างและธรรมาภิบาลภายในพรรค พรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ มักเผชิญปัญหาด้านโครงสร้างองค์กร เช่น การบริหารแบบรวมศูนย์ การขาดกลไกการมีส่วนร่วมของสมาชิก และระบบไพรมารีโหวตที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ พรรคที่ไม่มีระบบ คัดสรรผู้นำอย่างโปร่งใส อาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายใน และขาดความเป็นเอกภาพ ในการดำเนินงาน (Levitsky & Ziblatt, 2018) การบริหารจัดการภายในพรรคยังคงเป็น จุดอ่อนที่สำคัญของพรรคการเมืองไทยจำนวนมาก โดยเฉพาะในด้านการมีระบบสมาชิก พรรคที่มั่นคง การกระจายอำนาจตัดสินใจภายในพรรค และการมีส่วนร่วมของสมาชิกใน กระบวนการกำหนดนโยบาย ปัญหาสำคัญที่ควรกล่าวถึงอย่างชัดเจน คือ ระบบนายทุน พรรคการเมือง ซึ่งทำให้พรรคต้องพึ่งพาแหล่งทุนจากกลุ่มทุนธุรกิจหรือบุคคลที่มีอิทธิพล ทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้แนวทางนโยบายของพรรคถูกครอบงำ และลดบทบาทของสมาชิก พรรคในระดับรากหญ้าอย่างมีนัยสำคัญ พรรคการเมืองบางแห่งกลายเป็นเพียงเครื่องมือ ของกลุ่มผลประโยชน์เฉพาะ ซึ่งขัดกับหลักการประชาธิปไตยภายในพรรคและทำลายความ เชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบพรรคการเมืองโดยรวม (บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, 2560; ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2545)

1.2 ความสามารถในการแข่งขันและการดึงดูดฐานเสียงใหม่ พรรคการเมือง ที่สามารถขยายฐานเสียงไปสู่กลุ่มประชาชนรุ่นใหม่และกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่ จะมีความได้เปรียบในอนาคต พรรคที่ยังคงใช้แนวทางหาเสียงแบบดั้งเดิม หรือขาด การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ อาจไม่สามารถรักษาฐานเสียงของตนเองได้

1.3 การเงินและทุนทางการเมือง พรรคการเมืองไทยจำนวนมากพึ่งพาทุน จากกลุ่มอิทธิพลหรือกลุ่มทุนใหญ่ ซึ่งส่งผลต่ออิสรภาพของพรรคในการกำหนดนโยบาย (Bjarnegård, 2013) ระบบการเงินของพรรคที่ไม่โปร่งใสอาจทำให้พรรคถูกแทรกแซงและ ขาดความน่าเชื่อถือ

2. ปัจจัยภายนอก (External Factors)

2.1 การเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและรัฐธรรมนูญ ระบบเลือกตั้งและ กฎหมายพรรคการเมือง มีบทบาทสำคัญต่ออนาคตของพรรคการเมือง เช่น ระบบเลือกตั้ง แบบ จัดสรรปันส่วนผสม ในปัจจุบัน อาจทำให้พรรคขนาดกลางและเล็กได้เปรียบในการ เลือกตั้ง ขณะที่ระบบเลือกตั้งในอนาคตอาจถูกปรับเปลี่ยนเพื่อเอื้อประโยชน์แก่บางกลุ่ม

2.2 บทบาทของกองทัพและองค์กรอิสระ ในอดีต พรรคการเมืองไทยเคย ถูกแทรกแซงโดยกองทัพและองค์กรอิสระ เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) และศาล รัฐธรรมนูญ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกฎเกณฑ์และวินิจฉัยความชอบธรรมของ พรรคการเมือง หากการแทรกแซงยังคงดำเนินต่อไป พรรคการเมืองอาจเผชิญข้อจำกัดใน การดำเนินงาน (Hewison & Kitirianglarp, 2021)

2.3 กระแสประชาธิปไตยและการเมืองโลก แนวโน้มประชาธิปไตยโลก ส่งผลต่อการเมืองไทย เช่น กระแสประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal Democracy) และ ประชาธิปไตยแบบเผด็จการแฝง (Hybrid Regime) ทำให้พรรคการเมืองต้องปรับตัวให้ทัน กับบริบทสากล พรรคที่สามารถพัฒนาแนวทางการบริหารและนโยบายให้เป็นสากลมากขึ้น จะได้รับความนิยมจากประชาชน

2.4 เทคโนโลยีและสื่อสารมวลชน การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในยุค ดิจิทัลเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลอย่างลึกซึ้งต่อพรรคการเมือง โดยเฉพาะการใช้สื่อสังคม ออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก (Facebook), ทวิตเตอร์ (Twitter), ยูทูบ (YouTube) ซึ่งไม่เพียง เปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารของพรรคกับประชาชน แต่ยังส่งผลต่อรูปแบบการหาเสียง การเคลื่อนไหวทางการเมือง และการสร้างฐานสนับสนุน พรรคการเมืองจำเป็นต้องเรียนรู้ การใช้สื่อเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งเผชิญกับความท้าทายด้านการควบคุมข่าว ปลอม (fake news) การคุกคามทางไซเบอร์ และการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลของผู้มีสิทธิ เลือกตั้ง หากพรรคการเมืองไม่สามารถปรับตัวต่อเทคโนโลยีได้ทัน ย่อมสูญเสียพื้นที่ทาง การเมืองให้กับนักการเมืองหน้าใหม่หรือขบวนการเคลื่อนไหวที่มีความยืดหยุ่นกว่าในโลก ออนไลน์ (Chambers, 2012; Dahl, 1998)

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่ออนาคตของพรรคการเมืองไทยมีทั้งปัจจัยภายในและ ปัจจัยภายนอก ซึ่งล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและศักยภาพของพรรคการเมือง หากพรรค ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ก็อาจเผชิญกับวิกฤตความอยู่รอด ในทางกลับกัน พรรคที่สามารถปรับตัวและใช้ปัจจัยเหล่านี้ให้เป็นโอกาส ก็จะสามารถดำรง อยู่ได้อย่างแข็งแกร่งในระยะยาว

ความท้าทายและโอกาสของพรรคการเมืองไทยในอนาคต

พรรคการเมืองไทยในอนาคตต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลให้พรรคต้องปรับตัวอย่างมาก ความท้าทายและ โอกาสที่พรรคการเมืองต้องเผชิญในอนาคตจะเป็นตัวกำหนดว่าพรรคการเมืองจะสามารถ ดำรงอยู่และพัฒนาไปในทิศทางใด

ความท้าทายของพรรคการเมืองไทยในอนาคต

1. ระบบเลือกตั้งและข้อจำกัดทางกฎหมาย ซึ่งเป็นหนึ่งในอุปสรรคสำคัญที่พรรค การเมืองต้องเผชิญคือ ระบบเลือกตั้งที่ไม่เอื้อต่อความเข้มแข็งของพรรคการเมือง เช่น ระบบ จัดสรรปันส่วนผสม (Mixed-Member Apportionment: MMA) ซึ่งถูกออกแบบมา ให้ลดอำนาจของพรรคขนาดใหญ่และส่งเสริมพรรคขนาดกลางและเล็ก ทำให้เกิดการเมือง

แบบพรรคแตกกระจาย นอกจากนี้ กฎหมายพรรคการเมืองที่เข้มงวด เช่น การกำหนดเงื่อนไขการจัดตั้งพรรค หรือข้อบังคับในการบริหารพรรค อาจทำให้พรรคใหม่ ๆ มีความยากลำบากในการแข่งขัน (Reilly, 2006)

2. ปรากฏการณ์พรรคเฉพาะกิจและปัญหาการพัฒนาอย่างยั่งยืน พรรคการเมืองไทยจำนวนมากถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อตอบสนองวาระทางการเมืองเฉพาะช่วงเวลาและอาจสลายตัวหรือเปลี่ยนชื่อเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในเสถียรภาพของพรรคการเมือง นอกจากนี้ การขาดพรรคที่มีอุดมการณ์ที่มั่นคง และการที่พรรคบางพรรคใช้กลยุทธ์ทางการเมืองแบบฉวยโอกาส และยังเป็นปัจจัยที่ทำให้พรรคการเมืองไทยขาดความยั่งยืน (McCargo, 2019)

3. วิกฤตความไว้วางใจของประชาชน (Political Trust Crisis) ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อพรรคการเมืองไทยอยู่ในระดับต่ำ อันเป็นผลมาจาก ปัญหาคอร์รัปชัน นโยบายประชานิยมที่ไม่ยั่งยืน และการขาดความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรค (Dalton, 2004) หากพรรคการเมืองไทยไม่สามารถฟื้นฟูความเชื่อมั่นของประชาชนได้ ประชาชนอาจหันไปสนับสนุนขบวนการทางการเมืองแบบอื่น ๆ ที่ไม่ใช่พรรคการเมือง เช่น กลุ่มเคลื่อนไหวภาคประชาชน หรือแม้แต่แนวคิดประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy)

4. อิทธิพลของกลุ่มทุนและอำนาจนอกระบบ พรรคการเมืองไทยหลายพรรคยังคงพึ่งพา กลุ่มทุนธุรกิจ กลุ่มอิทธิพล และเครือข่ายอำนาจทางทหาร ซึ่งทำให้พรรคมีข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายที่เป็นอิสระ การที่พรรคการเมืองต้องพึ่งพาทุนสนับสนุนจากกลุ่มผลประโยชน์ อาจทำให้เกิดการแทรกแซงในกระบวนการกำหนดนโยบายของพรรค ส่งผลให้พรรคขาดความสามารถในการตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง (Bjarnegård, 2013)

โอกาสของพรรคการเมืองไทยในอนาคต

1. ใช้เทคโนโลยีและ AI ในการบริหารพรรค พรรคการเมืองสามารถใช้ AI และ Big Data ในการวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง รวมถึงใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น Facebook, TikTok และ YouTube ในการสื่อสารกับประชาชน นอกจากนี้ การใช้แชทบอท และระบบวิเคราะห์ข้อมูลทางการเมือง อาจช่วยให้พรรคสามารถปรับกลยุทธ์การหาเสียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Chadwick, 2013)

2. เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่และภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาท แนวโน้มประชากรไทยกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่มี คนรุ่นใหม่และผู้มีสิทธิเลือกตั้งหน้าใหม่เป็นสัดส่วนที่สูงขึ้น หากพรรคการเมืองสามารถเปิดพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาท เช่น การสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ลงสมัครรับเลือกตั้ง หรือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม พรรคจะสามารถเพิ่มความนิยม

และความน่าเชื่อถือในระยะยาว (Dalton, 2004)

3. การพัฒนานโยบายที่ตอบโจทย์เศรษฐกิจและสังคมยุคใหม่ พรรคการเมืองที่สามารถเสนอ นโยบายที่ทันสมัยและตอบสนองต่อปัญหาเร่งด่วนของประเทศ จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชน เช่น นโยบายเศรษฐกิจดิจิทัล นโยบายพลังงานสะอาดและนโยบายด้านแรงงานในยุค AI พรรคที่สามารถกำหนดแนวนโยบายที่แตกต่างจากพรรคคู่แข่งและสามารถสื่อสารกับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะมีความได้เปรียบในการเลือกตั้ง

สรุปได้ว่า พรรคการเมืองไทยในอนาคตต้องเผชิญกับทั้งความท้าทายและโอกาส พรรคที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และระบบเศรษฐกิจ จะมีโอกาสดำรงอยู่และเติบโตได้ในระยะยาว ในขณะที่พรรคที่ไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับบริบทใหม่ ๆ อาจเผชิญกับวิกฤตความอยู่รอด ด้วยเหตุนี้ พรรคการเมืองไทยจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางการบริหารและนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เพื่อให้สามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาบทบาทของพรรคการเมืองไทยในอดีตและแนวโน้มในอนาคต สามารถสังเคราะห์ แนวทางการพัฒนาพรรคการเมืองไทยให้มีเสถียรภาพ ยั่งยืน และเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ได้ 5 ประเด็นหลัก โดยแต่ละประเด็นมีองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้พรรคการเมืองสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป

1. ปฏิรูปโครงสร้างพรรคให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ผ่านการนำระบบไพรมารีโหวตมาใช้และกระจายอำนาจการบริหารไปยังสาขาพรรคระดับท้องถิ่น
2. ลดการพึ่งพาพรรคเฉพาะกิจ และสร้างพรรคที่มีอุดมการณ์ชัดเจน เพื่อให้พรรคมีเสถียรภาพในระยะยาว และสร้างฐานเสียงที่แข็งแกร่ง
3. สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและคนรุ่นใหม่ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในพรรคและกำหนดนโยบายร่วมกัน
4. ใช้เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลในการสื่อสาร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงประชาชนและวิเคราะห์แนวโน้มการเลือกตั้ง
5. สร้างความโปร่งใสทางการเงินของพรรคและลดอิทธิพลของกลุ่มทุน ผ่านการกำกับดูแลที่เข้มงวดและเปิดเผยแหล่งที่มาของเงินทุน

หากพรรคการเมืองสามารถดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้ได้ ย่อมช่วยให้พรรคมีเสถียรภาพมากขึ้น และสามารถแข่งขันในระบบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาพรรคการเมืองไทยในอนาคต โดยมุ่งเน้นไปที่

แนวทางการปรับตัวและปัจจัยที่ส่งผลต่อความอยู่รอดของพรรคการเมืองในระยะยาว และจากการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับพรรคการเมือง แนวคิดประชาธิปไตยภายในพรรค และบทบาทของพรรคการเมืองในฐานะสถาบันเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน เมื่อเปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงทางการเมืองไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่ามี ช่องว่างเชิงโครงสร้างที่สำคัญอยู่หลายประการ ได้แก่ การคงอยู่ของพรรคเฉพาะกิจที่ขาดความต่อเนื่อง การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่หัวหน้าพรรคหรือกลุ่มทุนภายในพรรค การขาดกระบวนการประชาธิปไตยภายใน เช่น การเลือกตั้งผู้นำพรรคจากสมาชิกโดยตรง และการมีส่วนร่วมของสมาชิกระดับรากหญ้าที่ยังจำกัด แม้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 จะกำหนดให้พรรคการเมืองมีบทบาทในการรวบรวมความเห็นของประชาชน และเชื่อมโยงกับนโยบายสาธารณะ แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า พรรคจำนวนมากยังคงดำรงอยู่ภายใต้รูปแบบการบริหารแบบรวมศูนย์ และตอบสนองต่อเป้าหมายการเลือกตั้งในระยะสั้น มากกว่าการสร้างฐานพรรคที่เข้มแข็งและยั่งยืน ผลที่ตามมาคือ ประชาชนจำนวนมากไม่รู้สึกผูกพันหรือมีส่วนร่วมกับการเมืองได้อย่างแท้จริง ขณะที่พรรคเองก็ขาดแรงสนับสนุนระยะยาวในเชิงนโยบาย โดย แนวโน้มในอนาคตจึงควรมุ่งไปสู่การปฏิรูปโครงสร้างภายในพรรคการเมืองให้เปิดกว้าง โปร่งใส และตอบสนองต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในระดับต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบสมาชิกแบบเปิด การเลือกตั้งภายในพรรคผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และการสื่อสารแบบสองทางผ่านสื่อสังคม จะเป็นกลไกสำคัญในการลดช่องว่างระหว่างพรรคกับประชาชน และเสริมสร้างพรรคการเมืองให้ทำหน้าที่ในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์

สรุป

เมื่อพิจารณาจากพัฒนาการของพรรคการเมืองไทยทั้งในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต จะเห็นได้ว่าบทบาทของพรรคการเมืองยังคงเป็นแกนกลางของระบอบประชาธิปไตยที่ไม่อาจถูกแทนที่ได้ แต่ขณะเดียวกันก็ยังเผชิญกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างวิกฤตความเชื่อมั่น และแรงกดดันจากบริบทใหม่ทางสังคม เทคโนโลยี และการเมืองระหว่างประเทศ การพัฒนาพรรคการเมืองให้ยั่งยืนและมีความชอบธรรมทางประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องอาศัยการปฏิรูปเชิงสถาบัน การลดการพึ่งพากลุ่มทุนและอำนาจนอกระบบ การส่งเสริมประชาธิปไตยภายในพรรค และการเปิดพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่และภาคประชาชนมีส่วนร่วมอย่าง

เอกสารอ้างอิง

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2545). *การปฏิรูประบบราชการ*. กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.
- ธนศ วงศ์ยานนาวา. (2559). *ความสมเหตุสมผลของความชอบธรรม (การครอบงำ) : On Legitimacy ว่าด้วยความชอบธรรม*. กรุงเทพฯ: สมมติ.
- บัณฑิต จันทรโรจนกิจ. (2560). *การเมืองไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สตีธร ธนาธิโชติ. (2555). *การสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรคการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2547). *การบริหารโครงการ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2555). *ระบอบประชาธิปไตยไทยกับพรรคการเมือง*. สืบค้น 17 มีนาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/onrq9>
- Bjarnegård, E. (2013). *Gender, Informal Institutions and Political Recruitment: Explaining Male Dominance in Parliamentary Representation*. London: Palgrave Macmillan.
- Chadwick, A. (2013). *The Hybrid Media System: Politics and Power*. UK: Oxford University Press.
- Chambers, D. (2012). *A Sociology of Family Life: Change and Diversity in Intimate Relations*. Cambridge: Polity Press.
- Connors, M. K. (2021). *Democracy and National Identity in Thailand*. London: Routledge.
- Dahl, R. A. (1998). *On Democracy*. New Haven: Yale University Press.
- Dalton, R. J. (2004). *Democratic Challenges, Democratic Choices: The Erosion of Political Support in Advanced Industrial Democracies*. UK: Oxford University Press.
- Diamond, L. & Gunther, R. (2001). *Political Parties and Democracy*. USA: Johns Hopkins University Press.
- Hewison, K. & Kitirianglarp, K. (2021). *Thai Politics in Crisis: Political Uncertainty and Democratic Fragility*. London: Routledge.
- Levitsky, S. & Ziblatt, D. (2018). *How Democracies Die*. New York: Crown Publishing Group.
- McCargo, D. (2019). *The Politics of Modern Thailand*. UK: Cambridge University Press.

- Mérieau, E. (2016). Constitutional Bricolage: Thailand's Sacred Monarchy vs. The Rule of Law. *Moussons*, 28(1), 221-243.
- Phongpaichit, P. & Baker, C. (2009). *A History of Thailand* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Reilly, B. (2006). Political Engineering and Party Politics in Southeast Asia. *Journal of Democracy*, 17(1), 118-132.
- Sartori, G. (1976). *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. UK: Cambridge University Press.
- Wilson, D. (1962). *Politics in Thailand*. USA: Cornell University Press.